

**ET KLIMASPØGELSE GÅR
GENNEM DANSK ARKITEKTUR //**

MANIFEST

FOR EN NY

NATUR

I DANMARK

ASMUND HAVSTEEN-MIKKELSEN

BILLEDKUNSTNER OG NON-FILOSOF // MARTS 2019

KLIMAKRISENS SPØGELSE

Et spøgelse går igennem dansk arkitektur: klimakrisens spøgelse. Et flertal i Danmark har sluttet sig sammen i en klapjagt på den kollektive fortrængning af klimakrisen. Alle skal vi vækkes fra vores slumrende eksistens og blive bevidste om uholdbarheden af vores nuværende levemåde. Kapitalismen som system og vores livsverden med vareforbrug og billige flyrejser opretholdes igennem et massivt forbrug af energi, der har ødelæggende konsekvenser for klodens natur. Arkitekter er bevidste om dette, fordi arkitekturen i sin skabelse af rammerne omkring den uholdbare levevis, bruger energi og råstoffer. Overalt manifesterer arkitekturen sig igennem den almene samfundsvilje, det private erhvervsliv og hos det enkelte individs valg af boligform. Fra socialt boligbyggeri, lufthavne, fabrikskaller til opførelse af luksuslejligheder og nye energibesparende huse. Hvor er det arkitektfirma, der ikke af sine kritikere bliver skældt ud for at være for lidt klimabevidst i sit forbrug af materialer, i udledning af CO₂ i selve byggeprocessen og det efterfølgende energiforbrug?

Denne kendsgerning at klimakrisen er en realitet viser to ting.

At spørgsmålet om klima nu anerkendes af danske arkitekter som en faktor i arkitekturen.

At det er på høje tid, at en spekulativ tanke på vegne af naturen og i ønsket om en ny økologisk orden træder frem og giver hele arkitektstanden og den politiske offentlighed klar besked om de systemiske forandringer og eksistentielle gentænkninger, der er brug for. Det følgende er et manifest, der går imod eventyret om den moderne arkitektur og tanken om en frihedsbaseret individualisme baseret på forbruget af fossile brændstoffer.

Al hidtidig samfundshistorie er også en historie om arkitekturen og dens forhold til energi, magt og territorier. Vi må langt tilbage i historien for at forstå vores nuværende krise. Den palæotiske jæger-samler må have stillet sig måbende over for den neolitiske revolution: hvorfor i alverden binde sig til territoriet, når føden kunne skaffes ved at vandre efter den? Hvad samleren ikke forstod var arkitekturens begyndelse: at agerdyrkeren måtte have et forråds-kammer til sit korn, et hus til sin familie, stenvolde til at beskytte sine kornmarker, et fæstningsanlæg til at beskytte mod fremmede, og måske vigtigst af alt: et tempel hvori afguderne kunne tilbedes. Arkitekturen opstår som konsekvens af denne revolution, og siden har kloden ikke været den samme. Byer, civilisationer, stater, krig og videnskab er opstået ud af denne forskydning og frisættelse, som bindingen til territoriet betød – men også massedød, slaveri, virussygdomme og domesticering af dyr og

omdannelse af naturen til et homogent kulturelt landskab på voldsom bekostning af andre livsformer.

Med landbrugsrevolutionen danner menneskene igennem arkitekturen en ramme om deres samfund, hvori den symbolske lagdeling af det sociale og forholdet til energiressourcerne finder sted. Indtil det 18. århundrede var de primære energikilder brug af ilden som varme, dyret som trækraft, slavemusklene som arbejdskraft, vinden som fremdrift og rotation, eller flodens vandstrømme som bevægelsesenergi. Energien blev høstet i en 1:1 skala og oftest med vold. Den industrielle revolution og udvindingen af fossile brændstoffer ændrer menneskets forhold til energi på en radikal måde – og dermed også arkitekturens funktion og udtryksmuligheder. Med dampmaskinen, og senere dieselmotoren, bliver det muligt at udvinde kinetisk energi af solens aflejrede energireserver opstået for millioner af år siden. Mennesket bliver frisat på en hidtil uset måde – og drivkraften er den moderne kapitalisme og den nye borgerstand, der kræver en ny arkitektur der udtrykker dens herredømme. Med den industrielle revolution baseret på fossile brændstoffer forsvinder alle indgroede forestillinger. Alt fast og solidt fordufter, alt helligt bliver klædt af og menneskene bliver endelig tvunget til at se nøgternt på deres egen position i verdenen og deres indbyrdes forhold. Det er det, vi gør nu som kollektiv bevidsthed – den måde vi taler om klimakrisen er udtryk for at vi endelig er ved at forstå vores situation i verden.

Efter 250 års hidtil uset materiel velstandsstigning står vi i dag med en regning, der skal betales. Alle videnskabelige data taler deres tydelige sprog. Afbrændingen og brugen af de fossile brændstoffer til både energi, gødning og plastik, forurener verdenshavene, skaber drivhuseffekt, forurener vores grundvand og har skabt forudsætningen for en grotesk eksponentiel forøgelse af antallet af mennesker på kloden. Da jæger-samleren for 10.000 år siden betragtede sin nabo svede i kornmarkerne var der angiveligvis 10 millioner væsener af arten homo sapiens. Før den industrielle revolution var der ca. 800 millioner. I dag er vi 7.4 milliarder. Så mange mennesker, hvoraf halvdelen lever efter vestlig levestandard, er afhængig af energi. I dag bruger mennesker globalt set hvad der svarer til energien af 3 atombomber der eksploderer pr. sekund. Intet økosystem er i stand til, evolutionært set, at udvikle levedygtige livsformer, der kan overleve sådan en voldsom energiudladning. Vi mennesker står i dag med den tvivlsomme ære at være ansvarlige for at adskillige økosystemer er i færd med at gå til grunde og alle er påvirkede.

Klimakrisen er navnet på denne krise mellem den moderne civilisation og naturen som dens forudsætning. En civilisation der skamløst har udnyttet og destrueret naturens biodiversitet for at hævde sin egen suveræne eksistens her på jorden. Den moderne arkitektur har spillet en central rolle i, at det er kommet så vidt, fordi den var løsningen på de

negative effekter af industrialiseringen: opfindelsen af moderne boligbyggeri og senere typehusbyggeriet, der løste problemet med vandringen fra land til by. Til gengæld skabte den en ny type fremmedgørelse. Evolutionært befinder vi os stadig i en jæger-samler krop, men bebor nu urbane landskaber, reduceret til varekonsumerende individualiserede nydelsessubjekter uden nogen relation til den natur, der en gang var vores forfædres livsmiljø.

Hele vejen igennem har moderne arkitektur understøttet og udbygget menneskenes begær efter at skabe sig en anstændig og nydelsesfuld tilværelse på bekostning af naturen. Vi vil gerne leve godt, bo godt, spise godt, rejse godt og opleve godt. I dag lever moderne mennesker i den vestlige verden bedre end baroner gjorde for 300 år siden. Marx fik ret i sin analyse af hvad mennesket begærer: at overgå fra nødvendighedens rige til frihedens rige.

Men i dag er vores liberale frihedsbegreb blevet selvdestruktivt på den lange bane, og vi må gentænke alt fra vores eksistensbegreb, idéer om frihed, til nye generøse fællesskaber og måder vi skaber værdi og vækst på i forhold til naturen. Er arkitekturen i dag villig – og i stand – til at påtage sig sit ansvar i denne grundlæggende krise? Erkende, at den er drevet af selvsamme kapitalistiske logik, der antager naturen som fri ressource, der står til rådighed for vores eksistens? Er det nok bare at bygge klimavenligt i træ? Cirkulært? CO2 neutralt? Tør arkitekturen tænke sig selv derud, hvor den er i stand til at gøre modstand mod

kapitalismens krav om stadig økonomisk vækst og forbrug af fossile brændstoffer?

Vi står over for et klimaspøgelse, der kræver en total transformation af individet og samfundet i dets dimensioner og systemiske niveauer. Målet er på sigt at udvikle en ny naturpagt, nye livsformer, nye måder at tænke os selv på. Det vil tage tid og må ske af eksperimentiel vej. Alle igangværende tendenser til grøn omstilling, brug af træ i stedet for beton i byggesektoren, genbrug af materialer og udvikling af dele-økonomier skal fortsættes. I det følgende vil jeg i stikordsform angive en ny udviklingsmulighed, der i en anden sammenhæng vil blive uddybet nærmere. På vegne af dansk natur og som model for andre lande, foreslår jeg følgende: gældssaner dansk landbrug, omlæg det til økologisk landbrug; beskat salget af kød og brug af fossile brændstoffer, og tilbyd beskatningen som borgerløn til individer, der ønsker at flytte på landet og starte selvforsyning; derefter omlæg størst mulige arealer til naturparker. Ved ophør af konventionelt industrielt landbrug skåner vi drikkevandet og miljøet, og ved større grad af selvforsyning formindsker vi CO₂ aftrykket ved madproduktion. Dette kunne være et skridt på vej væk fra en vareliggjort livsform og et monokulturelt dansk landskab.

Ved politisk og økonomisk at understøtte alternative livsformer på landet behøver vi ikke bygge så meget nyt i byerne. Med andre ord, arkitekterne skal ikke bygge mere nyt,

men gentænke og genbygge rammerne for nye måder at bo sammen, ernære sig og leve et liv i større pagt med naturen.